

anvendt som trækraft. Det er interessant at se, hvor store muligheder, det betød for en bonde, når hans økonomi efter årelangt slid tillod ham at anskaffe heste, for heller ikke med studene, der i regelen var andet led, kom han langt.

H. P. Hansen har i hovedsagen behandlet sit emne i en række sagligt opdelt kapitler; men stoffets karakter som udsprunget af samtaler er stærkt fremherskende; de mange navne virker dog ikke tyngende – tværtimod. Den episodiske stil, der krydres livligt af forfatterens sans for den lune detalje, skaber en levende skildring, som er fjern fra den sociale anklage, emnet måske kunne indbyde til. Helt fri for at fremhæve sine heltes bedrifter på bekostning af en anden og ny tid, er H. P. Hansen vel ikke, og det er nok også svært at lade være på denne baggrund. For de gamle var målet kun et: at leve og få det daglige brød; men selv for opfyldelsen af disse enkle krav krævedes der en arbejdsindsats, der går over al forstand. I mange, om ikke de fleste tilfælde høstede de end ikke selv lønnen for deres anstrængelser; den blev beskåret anden og tredje generation.

Finn H. Lauridsen.

Vejledende arkivregistraturer X. De sønderjyske fyrstearkiver. Ved Erik Kroman. (Udgivet af rigsarkivet, Munksgaard, 1959).

De sønderjyske fyrstearkiver i Rigsarkivet har for visse deles vedkommende haft en ret omtumlet skæbne i nyere tid. Efter 1864 fandt omfattende afleveringer sted til Tyskland, men efter genforeningen vendte en del af det afleverede tilbage til Rigsarkivet. Disse omkalfatringer har gjort en nyordning ønskelig, og nu foreligger i rækken af vejledende arkivregistraturer en mønstergyldig registratur over fyrstearkiverne, udarbejdet af overarkivar, dr. Erik Kroman.

Foran hvert fyrstehus – fra hertugerne af Abels slægt og fremefter – er givet en kort, men fyldestgørende oversigt over fyrsteliniernes medlemmer, deres besiddelser, arkivernes skæbne etc., oplysninger, der er uundværlige for dem, der skal orientere sig i materialet. Desuden er der, hvor det er praktisk, meddelt fyldige brevskriverlister, og bogen slutter med en oversigt over de sønderborgske hertugers godser i Sønderjylland. Desuden er overalt anført de ældre arkivsignaturer, hvorunder man kan finde akterne citeret i den historiske litteratur, så alt er gjort for at lette eventuelle benytters arbejde.

H. P. Clausen.

Dansk Landbrugsbibliografi. Bind I (indtil 1814). Ved Ole Karup Pedersen. (Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, i kommission hos Dansk bibliografisk Kontor, 1958). 460 s.

Behovet for bibliografier vil enhver arbejdende historiker erkende, og det er glædeligt, at de senere år har kunnet opvise værdifulde gevinster på dette særlige område. Overarkivar, dr. Henry Bruun har i foreløbig et bind, der dækker årene 1943–47, fortsat Historisk Tidsskrifts litteraturhæfter, og Københavns Kommunes Biblioteker har udsendt to bind af et trebindsværk til hovedstadens historie – begge forbilledlige arbejder. Det foreliggende bind af Dansk Landbrugsbibliografi, det første af fire, slutter sig i kvalitet nøje til de nævnte. Landhusholdningsselskabet har i sin 190-årige levetid gjort sig fortjent på talrige områder. Dets formål var ved oprettelsen ved »priser og præmier at opmuntre landmanden, kunstneren og handelsmanden«, og dets interesseområde spændte, især i det første århundrede, overordentlig vidt – over landbrug, havebrug, handel, industri, fiskeri og konstruktion af evighedsma-

skiner til oprettelse af almuebiblioteker på landet til fremme af bondens almindelige og faglige oplysning.

Et led i dette sidste arbejde var den »Fortegnelse over Skrifter passende for den dansk-norske Landalmue«, man udgav allerede i 1807. Hovedvægten var her lagt på at give en fortegnelse, der kunne være retningsgivende for biblioteksanskaffelserne, og først små 100 år efter, i 1900, kom der en egentlig bibliografi: K. Hansens »Fortegnelse over danske Landbrugsskrifter. Bidrag til en systematisk Fortegnelse over den danske Landbrugslitteratur«. I anledning af udstillingen på Bellahøj udsendtes i 1938 »Dansk Landbrugslitteratur i Udvalg« ved bibliotekar Max Lobedanz og professor Aksel Milthers, der dog, bortset fra en historisk oversigt af professor Milthers, i hovedsagen holdt sig til tiden efter 1920. Endelig må af tidligere arbejder nævnes Vibeke Ammundsens »Nyere dansk Landbrugslitteratur« fra 1952.

Der er grund til at være Landhusholdningsselskabet taknemmelig, fordi det har påtaget sig at formidle udsendelsen af det nye værk, og der er i lige mål grund til at være det over for arkivar Ole Karup Pedersen, der har forestået og redigeret det. Vanskelighederne ved det foreliggende bind har fortrinsvis ligget i begrænsningen, hvad man vel forstår, når det betænkes, at det omfatter et tidsrum, hvor samfundslivet i langt højere grad end senere var præget af landbruget. Emnet er opdelt i 16 grupper med 6.225 numre, og medtaget er landbrugslitteratur af snart sagt enhver art, hvad enten den forekommer i form af bog, pjece eller tidsskriftsartikel. Det største enkeltafsnit udgør landbrugets økonomiske, sociale og retlige forhold, og ikke mindst her bemærker man den meget omfattende, ikke tidligere samlede tidsskriftlitteratur. I de tekniske afsnit er foruden de landbrugsfaglige også medtaget sådanne emner, som vedrører forhold, der i tidligere

tid udgjorde en del af bedriften: husholdning, husflid, fiskeri, havebrug, skovbrug og jagt.

En gennembladning af bogen vil klargøre, at selv om stoffet fra oplysningstiden naturligvis udgør en meget betragtelig del, har problemerne dog også interesseret ældre tider. Den ældste titel er et værk af Poul Helgesen fra 1528, og der ses enkelte fra 17. århundrede. Mange titler påkalder interesse alene ved deres snurrige sprog og indhold, men adskillige også ved de spørgsmål man har beskæftiget sig med – mælk til København f. eks. for blot at nævne et enkelt. Der er grund til at bemærke, at det nye værk ikke blot bør påkalde opmærksomheden hos danske og norske faghistorikere, også lokalhistorikere vil – og det ikke blot i det topografiske afsnit – kunne hente værdifulde impulser og ideer.

Finn H. Lauridsen.

Åge Bredsted m. fl.: Litteratur om Århus og forstæder. (Århus Kommunes Biblioteker, 1959). 343 s.

I anledning af Århus bys 500 års jubilæum i 1941 udsendte Århus Kommunes Biblioteker en fortegnelse over »Litteratur om Aarhus«. Den betegnedes udtrykkeligt som en foreløbig udgave, for den var blevet til i hast, og er der noget man ikke kan præstere i hast, er det bibliografier. Nu foreligger en ny udgave, der er som et helt nyt værk; foruden litteraturen om Århus registreres da også, hvad der findes af trykt materiale til belysning af forstædernes udvikling; ialt er man kommen op på næsten 350 sider. Det store arbejde med indsamlingen, tilrettelægningen og bearbejdelsen af stoffet skyldes stadsbibliotekar Åge Bredsted og bibliotekarerne Kjeld Elkjær, Jørgen Thorsted og Erik Buch Vestergaard.

Man er gået grundigt til værks, og der kan næppe være større lakuner i den anførte litteratur. Alle tidsskrifter, som kunne tænkes at være af in-